

№ 12 (605)
Сакавік 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- ☞ **Беларусь у свеце: 60 гадоў Беларускаму таварыству ў Польшчы** – стар. 2 і 5
- ☞ **Рэгіён: набыткі краязнаўцаў Рагачоўшчыны** – стар. 2 і 3
- ☞ **Асоба: ксёндз, лаўрэат, кветкавод Чэслаў Курэчка** – стар. 6
- ☞ **Ушанаванне: нараджэнец Слуцшыны Павел Місько** – стар. 7

27 сакавіка каталікі святкуюць Вялікдзень

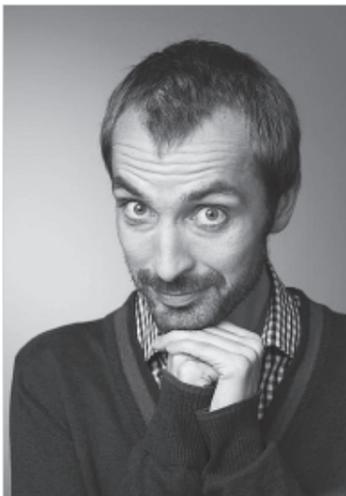

www.budzma.org

На тым тыдні...

✓ 15 сакавіка ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася паэтычна-музычная вечарына «Міжмоўе» ў межах музейнага праекта «Кватэрнік у дзядзькі Якуба». Госцямі ўтульнага Дома песняра сталі дзве маладыя паэтки – Кацярына Ваданосава і Хрысціна Скрыган, якія шмат гадоў ствараюць разам музыку і песні ў музычным гурце.

✓ 15 сакавіка, напярэдадні Сусветнага дня тэатра, у

А. Стральнікаў

Літаратурным музеі Петруся Броўкі адбылася лекцыя «Беларуская драматургія 1920 – 1930-х гг.» Аляксея Стральнікава – тэатральнага крытыка, выкладчыка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, супрацоўніка Цэнтра эксперыментальнай рэжысуры, кандыдата мастацтвазнаўства.

Беларускі тэатр 1920 – 1930-х гг. закрылі, засталіся артыкулы пра спектаклі, дыскусіі, пратаколы абмеркаванняў. У падручніках па гісторыі літаратуры ён пазначаны нярэдка адным абзацам. Імёны драматургаў вядомыя толькі спецыялістам, часта згубленыя нават тэксты п'есаў. Гэта грозная папярэджанне мінулага нам, цяперашнім.

✓ 17 сакавіка ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі адбылася трэцяя публічная лекцыя паэта і перакладчыка Андрэя Хадановіча, зладжаная з удзелам грамадскай кампаніі «Будзьма беларусамі!» Пад час лекцыяў літаратар знаёміць слухачоў са сваімі ўлюбёнымі французскімі і польскімі паэтамі, расказвае пра найважнейшых для сябе беларускіх лірыкаў, асвятляе праблему мастацкага перакладу вершаў і тэкстаў песень.

«Цар Давід»
(фрагмент працы А. Доўнара)

✓ 17 сакавіка ў Віцебску ўпершыню адзначалі наданне гораду ў 1597 г. Магдэбургскага права. Ініцыятарам святкавання гэтай даты стаў кіраўнік клуба гістарычнай рэканструкцыі «Варгенторн» Сяргей Бабенка. У гарадской ратушы адбылася лекцыя-экскурсія «Старажытны Віцебск» Леаніда Калядзінскага, адкрытая лекцыя ў Віцебску», а экскурсію па горадзе зладзіў краязнаўца Мікола Півавар.

✓ 18 сакавіка ў мастацкай галерэі «Універсітэт

культуры» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў адкрылася выстаўка «Прыпавесці» Міжнародных майстар-класаў і кананісу ў Навіцы (Польшча).

З 2009 г. Таварыства сяброў Навіцы разам з кафедрай сакральнага мастацтва Львоўскай акадэміі выяўленчага мастацтва арганізуюе ў Навіцы (Малапольскае ваяводства), у цэнтры Братэрства грэка-каталіцкай моладзі «Сарапта», пленэры для мастакоў, якія абапіраюцца на традыцыі беларускага мастацтва. Прадстаўленыя на выстаўцы працы з'явіліся пад час двухтыднёвага пленэра, у якім удзельнічала сорок мастакоў з Польшчы,

Экспазіцыя «Прыпавесці»

Беларусі, Украіны, Літвы і Грузіі.

✓ 18 сакавіка на рамесніцкім кірмашы «Гродзенскія традыцыі да свята Вялікадня» можна было пабачыць унікальныя рэгіянальныя тэхнікі вырабу велікодных яек, пальмаў і выцінанкі, што ўнесеныя ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Беларусі. Майстры з пасёлка Сапоцкін працягваюць даўнюю традыцыю роспісу велікодных яек, на паўночным захадзе Гродзеншчыны ствараюць адметныя велікодныя пальмы. На Навагрудчыне існуе традыцыя ўпрыгожваць жыллё папярвымі ўзорамі – напрыклад, да Вялікадня майстрыхі выражаюць пад кулічы адмысловыя сурвэткі.

✓ 21 сакавіка ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» пачаў працаваць Міжнародны дабрачынны праект «Трыкотажныя куплеты – 2016», які адкрыўся выстаўкай лапікавага шпінца майстроў з Беларусі, Расіі і Латвіі. Пазней экспазіцыя будзе прадстаўленая ў Гродне, Віцебску, Полацку і іншых гарадах, пасля чаго ўсе працы будуць перададзеныя дзіцячым установам краіны.

60 гадоў служэння беларушчыне

27 лютага ў Беластоку адбылося ўрачыстае святкаванне 60-годдзя Беларускага грамадска-культурнага таварыства – найстарэйшай беларускай арганізацыі ў Польшчы. Святочнасць і важнасць падзеі адчувалася ва ўсім: і ў настроі шматлікіх удзельнікаў, і ў прысутнасці высокіх гасцей, і ў заслужаных узнагародах...

Сёння БГКТ успрымаецца не толькі беларусамі ў Польшчы, але і польскай грамадскасцю як найбольш актыўная і ўплывова беларуская грамадская арганізацыя. Вяртаючыся да яе вытокаў, неабходна ўзгадаць 26 лютага 1956 г., калі дзякуючы згодзе афіцыйных уладаў польскай дзяржавы адбыўся ўстаноўчы з'езд беларускай арганізацыі, дзе ўдзел бралі 400 дэлегатаў і гасцей. З'яўленне на культурнай карце першай пасляваеннай беларускай арганізацыі мела вялікае значэнне і дало моцны штуршок для развіцця нацыянальнага жыцця. Адрозненне заснавання Таварыства яго актыўна ведаў 102 беларускія вёскі на Беластоцчине, у якіх інфармаваў людзей аб стварэнні беларускай арганізацыі, аб яе задачах. Такая актыўнасць прывяла да хуткага склікання павятовых канферэнцыяў БГКТ, якія паспяхова прайшлі ў маі-чэрвені 1956 г. у Бельску-Падляшскім, Гайнаўцы, Гданьску, Саколцы, Сямятычах і ў Варшаве. Так была створаная арганізацыйная аснова для актыўнай дзейнасці ў галіне беларускасці.

Першыя месяцы і гады дзейнасці беларускага таварыства заклалі падмурк і сфармавалі разнастайныя формы яго шматграннай культурна-асветнай актыўнасці. Вар-

та нагадаць найбольш яркія падзеі таго часу, што вызначылі перспектывы шляхі, па якіх сёння развіваецца беларускі культурны рух у Польшчы. Ужо 4 сакавіка 1956 г. выйшаў першы нумар тыднёвіка «Ніва», які стаў крыніцай ведаў пра жыццё беларусаў у Польшчы, а таксама шматбакова папулярна вядома родную мову і культуру. У чэрвені 1956 г. быў арганізаваны народны беларускі калектыў песні і танца (так гучала яго афіцыйная назва, у ім было 100 чалавек). Неўзабаве ён здабыў вялікую папулярнасць і некалькі разоў выступаў на сценах Драматычнага тэатра імя А. Вянгеркі ў Беластоку і Нацыянальнага тэатра ў Варшаве пад час агляду мастацкіх калектываў нацыянальных меншасцяў Польшчы. Аднак такі шматлікі калектыў не мог выступаць на малых вясковых сценах, таму з'явілася патрэба стварэння пры Таварыстве невялікага прафесійнага мастацкага калектыву. Так узнікла славетная беларуская «Лявоніха», якой кіраваў Міхал Ануфрыеў. Цягам двух з паловаю гадоў канцэртнай дзейнасці «Лявоніха» выступіла на сцэне 656 разоў, а яе тысячны канцэрт адбыўся ў сакавіку 1965 г. Дзейнасць беларускага калектыву песні і танца і славетнай беларускай «Лявоніхі» станоўча паўплывалі

на фарманне і развіццё аматарскай творчасці, якой і сёння адметныя беларусы ў Польшчы.

У лютым 1957 г. пабачыў свет першы «Беларускі календар», які выдаецца сёння; гэта своеасаблівае кніжнае хроніка дзейнасці БГКТ і важнейшых культурных беларускіх падзеяў у Польшчы. У чэрвені наступнага года ў Беластоку прайшла арганізацыйная сустрэча Беларускага літаратурнага аб'яднання, пазней названага «Белавежай». Яго бацькам можна лічыць Георгія Валкавыцкага, першага старшынню і тагачаснага галоўнага рэдактара «Нівы».

10 снежня 1960 г. Галоўнае праўленне БГКТ атрымала памяшканні па вуліцы Варшаўскай, 11. У другой палове 1990-х, дзякуючы вельмі прыхільнаму стаўленню тагачаснага прэм'ер-міністра Уладзімежа Цімашэвіча, будынак стаў уласнасцю Таварыства.

Пачалася таксама дзейнасць Таварыства ў галіне арганізацыі беларускай адукацыі. Па ініцыятыве БГКТ асветныя ўлады адкрылі ў Варшаўскім універсітэце Кафедру беларускай філалогіі, а ў Беластоку пачала працаваць Заочная настаўніцкая студыя. У гэты час Таварыствам разам з органамі мясцовага самакіравання прымаўся меры па захаванні пастаяннай колькасці школ з беларускай мовай навучання. У 1957 г. іх на Беластоцчине было 49. У 116-і асветных установах беларускую мову вучылі толькі як асобны прадмет.

(Заканчэнне на стар. 5)

Конкурс беларускага народнага танца

У рамках Года культуры, IX Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня» (Пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 25 студзеня 2016 г. № 51), раённай адукацыйнай праграмы «Традыцыйная культура і моладзь» Цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «Ветразь» г. Мінска праводзіцца ў сакавіку-красавіку II раённы конкурс беларускага народнага танца «Ветразь».

Конкурс беларускіх народных танцаў праводзіцца ў мэтах: патрыятычнага і мастацкага выхавання школьнікаў на гісторыка-культурных каштоўнасцях Бацькаўшчыны; вывучэння і трансляцыі рэгіянальных (лакальных) харэаграфічных традыцыяў; папулярнага традыцыйных формаў вольнага часу маладога пакалення.

У якасці ўдзельнікаў і гасцей святочных мерапрыемстваў конкурсу запрашаюцца дзіцячыя фальклорныя калектывы, носьбіты аўтэнтчных мастацкіх традыцыяў, навукоўцы, вядомыя дзеячы культуры і мастацтваў Беларусі, прадстаўнікі сродкаў масавай інфармацыі.

У II раённым конкурсе беларускіх народных побытавых танцаў прымаюць удзел вучні 3 – 11 класаў усіх тыпаў устаноў адукацыі, калектываў аматарскай творчасці ў наступных узроставых групам:

Першая група – вучні 3 – 5 кл.; другая – вучні 6 – 8 кл.; трэцяя – вучні 9 – 11 кл.; чацвёртая – моладзь (17 – 31 год).

Конкурсная праграма прадугледжвае выкананне рэгіянальных (лакальных) варыянтаў беларускіх народных побытавых парных танцаў: «Лявоніха», «Картузэ», полька «Матылёк», «Пцічкі», «Верабей», «Базар», «Кракавяк», «Вальс», «Полька імправізаваная», «Мікіта», «Матлёт», «Ночка» і інш.

Конкурс праводзіцца ў два этапы:

1. Школьныя мерапрыемствы – праводзіцца да 20 сакавіка 2016 года ў адукацыйных школах усіх тыпаў і ўстановах дадатковай адукацыі.

2. Заклучны раённы – 18 красавіка 2016 года.

У заклучным этапе (туры) прымаюць удзел пераможцы школьных конкурсаў, прадстаўнікі аматарскіх калектываў.

Заклучны этап адбудзецца 18 красавіка 2016 г. у 10.00 на базе сярэдняй школы № 168 па адрасе: г. Мінск, вул. Жукоўскага, 10/5.

З пказальнымі выступленнямі ўдзельнічаюць дзіцячыя фальклорныя калектывы і носьбіты мастацкіх традыцыяў.

Тэлефон для даведак: 216-22-63 (вучэбна-метадычны кабінет); e-mail: mudo.metod@yandex.by.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Выданні краязнаўчай краіны

Убачыў свет «Рагачоўскі сшытак»

Менавіта так называецца першы ў гісторыі Рагачова альманах, створаны па ініцыятыве мясцовых краязнаўцаў.

Як пішуць у звароце да чытачоў членны рэдакцыйнай калегіі (А. Клімовіч, А. Лейкін, А. Рыкуноў, А. Чарняўскі, М. Шуканаў), першы выпуск альманаха «Рагачоўскі сшытак» – гэта спроба стварэння рэгулярнага краязнаўчага выдання на Рагачоўшчыне, мясцовая ініцыятыва, якая ставіць сваёй асноўнай мэтай аб'яднаць аматараў гісторыі роднай зямлі, далучыць іх да прапаганды краязнаўчай інфармацыі. Альманах – яшчэ адна магчымасць для краязнаўцаў падзяліцца сваімі ведамі, распавесці пра знаходкі і назіранні, выказаць свае меркаванні і прапановы.

На старонках выдання будуць змяшчацца артыкулы краязнаўцаў, прысвечаныя гісторыі і традыцыям рэгіёна, даследаванні навукоўцаў пра гісторыю, этнаграфію, фальклор і архітэктур, гістарычныя падзеі і асобаў, а таксама матэрыялы пра землякоў, якія праславіліся не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Асабліва ўвага будзе надавацца публікацыям пра вынікі краязнаўчых пошукаў. Мовы публікацыяў – беларуская і руская.

Першы выпуск альманаха пабачыў свет невялікім накладам – усяго пяць дзясят асобнікаў. Тут змешчаныя артыкулы легендарнага рагачоўскага краязнаўцы і мастака Уладзіміра Паладзенкі «Улицы моего города»; матэрыял даслед-

Нашы спачуванні

23 сакавіка пасля цяжкай хваробы заўчасна пайшла з жыцця **Ганна ВОЛЬСКАЯ**, музычны прадзюсар, былы дырэктар гурта «N.R.M.» і сцэ-

чыка Аляксандра Клімовіча аб адміністрацыйна-тэрытарыяльным дзяленні Рагачоўшчыны ў 1900 – 1925 гадах; «Сведзення о населении Рогачёва в конце XIX – начале XX века», падрыхтаваныя супрацоўнікам Магілёўскага бібліятэчнага каледжа Іванам Ліхавым; артыкул краязнаўцы і педагога Андрэя Чарняўскага «Яўрэйскія могілкі горада Рагачова»; артыкул краязнаўцы і педагога Аляксандра Лейкіна «Мудрец из Рогачёва»; аповед краязнаўцы і журналіста Мікалая Шуканава пра святара Гаўрыіла Зубава; успаміны кандыдата гістарычных навук, дацэнта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Алы Ваганавай «Как нашли Вишинский клад»; даследаванне краязнаўцы Аляксандра Патапава «Поездка Константина Высокопреосвященнейшего, архиепископа Могилёвского и Мстиславского в город Рогачёв»; матэрыялы краязнаўцаў – ветэрана органаў дзяржбяспекі Сцяпана Кадуцкага пра знішчэнне Гуцішчанскага моста ў гады Вялікай Айчыннай вайны і навуковага супрацоўніка Рагачоўскага дзяржаўнага музея Народнай Славы Аляксандра Рыкунова аб калекцыянаванні на Рагачоўшчыне. Як бачым, матэрыялы ахопліваюць розныя перыяды жыцця горада і раёна, прысвечаныя найважнейшым падзеям, змяшчаюць разнастайную інфармацыю, што будзе цікавай і карыснай для многіх чытачоў – настаўнікаў, вучняў школ, студэнтаў навучальных устаноў, усіх, хто любіць родны край, неабыхавы да яго гісторыі і сучаснасці.

Альманах пакуль што будзе выходзіць

нарыст. Апошнім часам яна прадзюсавала праект «Крамбамбуля» і сольны альбомы Лявона Вольскага. Выказваем шчырыя спачуванні мужу Лявону, дачце Адэлі і ўсім родным і блізкім спачылай.

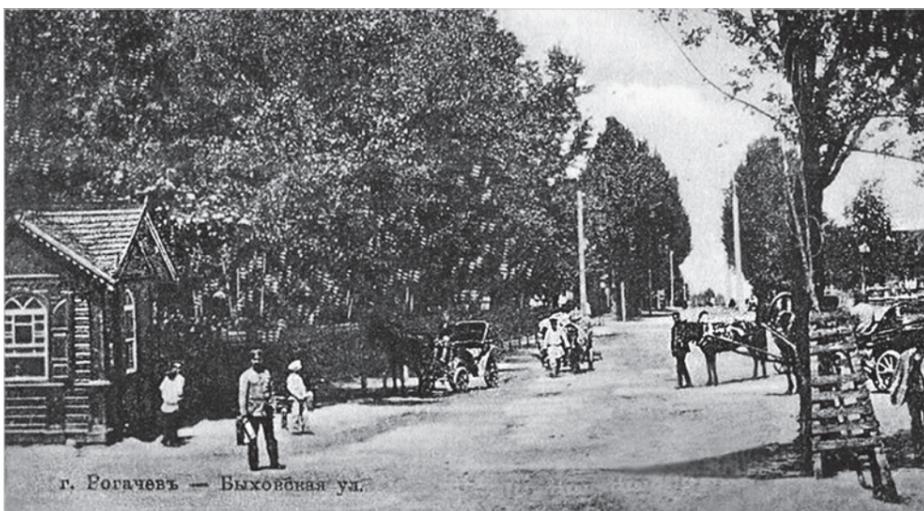
Мясцовая краязнаўчая ініцыятыва

Імёны	Падзеі	Факты
Падзеі	Факты	Імёны
Факты	Імёны	Падзеі

Рагачоўскі сшытак

не часцей, як раз на квартал, масавая падпіска адкладваецца да лепшых часоў. Азнаёміцца з выданнем можна ў публічных месцах: у цэнтральнай раённай бібліятэцы, музеі Народнай Славы, раённым цэнтрам краязнаўства і турызму. Ахвочыя могуць набыць электронную версію «Рагачоўскага сшытка».

Міхась КАВАЛЁЎ

Здабыткі краязнаўцаў — на агульны агляд

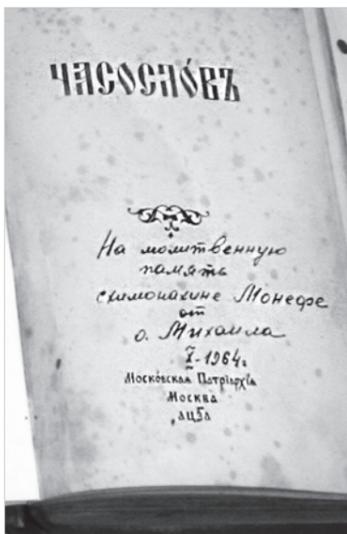
Стала ўжо традыцыяй, калі жлобінскія і рагачоўскія даследчыкі мінуўшчыны праводзяць сумесныя выстаўкі сваіх краязнаўчых матэрыялаў і калекцыяў. Чарговая такая выстаўка прайшла ў пачатку сакавіка ў выставачнай зале Рагачоўскага музея народнай славы.

Матэрыялы па царкоўнай гісторыі, якія тычацца жлобінска-рагачоўскіх сувязяў, а таксама частку сваёй калекцыі праваслаўных абразоў і царкоўных выданняў XIX – XX стагоддзяў прадставіў аўтар гэтых рэдакцый. Тут жа можна было пазнаёміцца і з дакументамі па гэтай тэме са збораў рагачоўскага краязнаўцы Аляксандра Патапава. А мясцовы даследчык перыяду Вялікай Айчыннай вайны Міхаіл Нікалаенка прадставіў справаздачу вандровак памяці, здзейшаных па месцах былых баёў пад час правядзення ў 1944 годзе вайскавай аперацыі «Баграціён».

На выстаўцы можна было пазнаёміцца з карцінамі рагачоўскага самадзейнага мастака Міхаіла Міронава. Ён жа прадставіў і свае паэ-

тычныя зборнікі. Значнае месца ў зале занялі калекцыі: карцінаў расійскага пісьменніка, вучонага і мецэната, ураджэнца Рагачоўшчыны Міхаіла Расолава (1948 – 2013), спартыўных значкоў Мікалая Васілёнка, манетаў Міхаіла Альхі, марак і набора копіяў нэцке Аляксандра Рыкунова, нацюрмортаў з відамі вуліцаў Рагачова найбуйнейшага знаўцы гэтай тэмы Уладзіміра Паладзенкі (1932 – 2011) ды інш.

Мікалай ШУКАНАЎ, г. Жлобін

Краязнаўчы гурток: з досведу працы

га боку. Таму ўважліва падыходзьце да сваёй дзейнасці.

Напрыклад, шэраг вандровак мы здзейснілі па аб'ектах, якія характарызуюць сучасную цывілізацыю з адмоўнага боку, – звалках, кар'ерах. Былі нават на ачышчальных прыстасаваннях, каб паказаць адзін з бакоў цывілізаванага грамадства, няхай і не такога прыемнага на пах. Ведайце, заўсёды будучы тыя, хто крытычна ставіцца да такіх пунктаў, але кіруюцца мэтай, якія ставіце перад сабой і не адступайце перад імі. Спасціжэнне роднага краю немагчымае без ведання яго загінаў.

9. Кантактуйце з бацькамі. Не адмаўляйцеся ад прапанаванай дапамогі, у той жа час не імкніцеся залежаць ад яе.

Так, аднойчы зімой адзін з вучняў прапанаваў свайму бацьку разам з намі на ўласным аўто звязіць удзельнікаў гуртка на форт № 4 Гродзенскай крэпасці. У выніку на дзвюх машынах атрымалася выехаць разам з 8-ю дзецьмі.

10. Для правядзення маршрутаў вандровак карыстайцеся дапамогай як саміх дзяцей, мясцовых жыхароў, так і старых картаў ды інтэрнэту.

Перш за ўсё сэрвісамі Гугл-карты, Яндэкс-карты. Адзначце для сябе ўмоўнае кола ў 5-7 км вакол населенага пункта, з якога плануеце ажыццявіць вандроўку, і знайдзіце тое, што вартае ўвагі. І няхай гэта будучы не рэшткі крэпасці або форта, або кар'ер, а толькі невялічкі лясок побач з суседняй вёскай. У той жа час знайдзіце аргументы для таго, каб яго наведваць. Таксама праглядзіце сведчанні або дакументы, што

маюцца ў свабодным доступе, прысвечаныя пунктам, праз якія праходзіць ваш маршрут.

Напрыклад, на паўночны ўсход ад Верцялішак ёсць невялічкая вёска з вельмі паказальнай назвай – Пілюкі, пра якую ў рэестры каралеўскіх пушчаў за 1637 год знайшоў інфармацыю з прозвішчамі асочнікаў, якія жылі тут. Шэраг тых прозвішчаў сустракаецца і сёння (рэестр, як і зборнікі розных архіўных камісіяў часоў Расійскай імпе-

На радзіме Э. Ажэшка (злева аўтар артыкула)

120-годдзе Кандрата Крапівы

Урачыстасць у Ёдах

Нядаўна ў нашай бібліятэцы адбылася літаратурная гадзіна «Выдатны майстра беларускай байкі». Установа цесна супрацоўнічае з Ёдскай сярэдняй школай, таму вучні старэйшых класаў прынялі самы актыўны ўдзел у мерапрыемстве.

На кніжнай выстаўцы «Зброяй праўды, зброяй сатыры» чытачы маглі пазнаёміцца з творамі юбіляра, крытычнымі матэрыяламі аб яго творчасці, фотаздымкамі, а таксама ўспамінамі ўнучкі Алены Ігараўны Атраховіч. Дзякуючы сучасным інфармацыйным тэхналогіям, аматары беларускай байкі здзейснілі вандроўку на радзіму пісьменніка, ва Уздзенскую сярэдняю школу, дзе створаны яго музей.

Увага старшакласнікаў была звернутая і на тое, што Кандрат Крапіва – аўтар шматлікіх працаў па мовазнаўстве, стваральнік слоўнікаў беларускай мовы. А самым цікавым момантам мерапрыемства стаў конкурс на выразнае чытанне баек, а некаторыя былі праінсцэніраваныя. Найлепшыя чытальнікі атрымалі ўзнагароды.

Таліна ЯБЛОНСКАЯ,

бібліятэкар Ёдскай бібліятэкі-філіяла № 22 Шаркаўшчынскай ЦБС

Юбілей на радзіме класіка

5 сакавіка Уздзенская СШ № 2 імя Кандрата Крапівы адзначала юбілей знакамітага земляка. Тыздзень перад святкаваннем насіў назву «Крапівінскі», у якім бралі ўдзел дырэктар школы Алена Іаргачова, настаўнікі і вучні.

У госці былі запрошаныя прадстаўнікі Беларускага рэспубліканскага літаратурнага фонду пісьменнік Васіль Шырко, супрацоўнік рэдакцыі Уздзенскай раённай газеты «Чырвоная зорка» пісьменнік Віктар Сабалеўскі, сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі Таццяна Цехнябедзіна, сябра Уздзенскага літаратурнага аб'яднання «Нёманец» Тамара Каляда.

Гасцям была прапанаваная экскурсія, якую правёў настаўнік гісторыі Андрэй Ярмольчык, прадэманстраваў калекцыю фотарацаў з краявідамі Уздзеншчыны. На трэцім паверсе былі размешчаныя карціны настаўніка выяўленчага мастацтва Андрэя Лычкоўскага і малюнкi яго вучняў.

Затым можна было перамясціцца ў адноўлены музей Кандрата Крапівы, дзе адбыліся Крапівінскія чытанні. Вучні распавядалі аб жыццёвым і творчым шляху пісьменніка. В. Шырко расказаў пра сустрэчы з творцамі, аб дапамозе, што той аказаў земляку, які рабіў першыя творчыя крокі.

А потым у актавай зале разгарнуўся Крапівінскі кірмаш з інсцэніроўкамі баек юбіляра, у якім браў удзел школьны тэатр-студыя «Вітамін» пад кіраўніцтвам Марыны Шыцікавай.

Ліана ТАПАДЗЭ, кіраўнік літаратурнага аб'яднання «Творчая лабараторыя» СШ № 2 імя Кандрата Крапівы г. Узда

рыі, можна свабодна спампаваць).

Гэта можа быць таксама паход на радзіму якога-небудзь вядомага земляка. Да ліку іх адносіцца наш паход у вёску Рыдзлі, дзе нарадзіўся вядомы беларускі грамадскі дзеяч, праваслаўны святар Аляксандр Коўш, расстраляны фашыстамі ў 1943 годзе за дапамогу яўрэям.

11. Выкарыстоўвайце спартыўныя гульні для адпачынку пад час вандровак. Напрыклад, футбол або валејбол.

12. Рэкламуйце сваю дзейнасць і ўдзел гурткоўцаў у ёй. З гэтай мэтай можна стварыць сайт або блог на бясплатных платформах, старонку ў сацыяльнай сетцы і дазволіць гурткоўцам удзельнічаць у яе напўненні. Фатаграфуйце! Для чаго таксама выкарыстоўвайце дапамогу ўдзельнікаў суполкі.

13. Выкарыстоўвайце любыя сродкі, якія могуць стымуляваць дзяцей на новыя адкрыцці. Магчыма, у вашай школе або населеным пункце ёсць музей. Гэта сапраўдны памочнік.

Спасціжэнне роднага краю вядзе да фармавання ўласнай пазіцыі, фармавання грамадзянскай адказнасці і ператварэння маладога чалавека ў патрыёта сваёй краіны. Краязнаўчы гурток – гэта форма супольнасці, што дазваляе з найбольшай аддачай працаваць у гэтым рэчышчы.

Васіль ГЕРАСІМЧЫК

(Заканчэнне. Пачатак у № 11)

5. Стварыце касцяк (ядро) гуртка з ліку найбольш адказных асобаў. Хай гэта будучы 3-4 чалавекі, але тыя, на якіх заўсёды можна разлічваць.

Аднойчы мы збіраліся а 8 гадзіне выехаць суботнім днём у вандроўку. У выніку на прыпынку сустрэў толькі аднаго чалавека. Але я не стаў адмяняць прызначаны выезд. Абышоў па хатах вучняў і сабраў 5 чалавек, разам з якімі выправіўся ў экскурсію. Вандроўка ім вельмі спадабалася і цяпер яны з'яўляюцца ядром нашай суполкі.

6. Няхай на занятках у вас заўсёды будзе спіс удзельнікаў гуртка, іх кантактыны дадзеныя, каб пры неабходнасці можна было даведацца аб прычыне адсутнасці вучняў. Таксама ў іх павінен быць ваш нумар тэлефона.

7. Не адмаўляйце іншым дзецям у просьбах далучыцца да вашай суполкі. У той жа час падкрэслівайце наяўнасць «тэрміна выпрабавання», пераадолеўшы які вучань можа стаць часткаю гуртка. Вядзіце адсеў, адбірайце найбольш адказных і зацікаўленых.

8. Няхай удзел у гуртку стане стымулам, пазнакаю ў школе, выдзяляе дзяцей з ліку іншых. Але памятайце, што ўсё пабачанае ў паходзе дзеці распавядаюць сваім бацькам і сябрам. Гэта можа быць як карысцю для гуртка, так характарызаваць яго з адмоўна-

Літаратурныя атланты Гомельшчыны

Для аддзела краязнаўства Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі імя У.І. Леніна люты выдаўся даволі насычаным. Літаратурны музей, які тут ствараецца, быў дапоўнены дзюма экспазіцыямі, прысвечанымі нашым славутым землякам – народным пісьменнікам Беларусі Івану Мележу і Івану Шамякіну.

Адкрыццё экспазіцыі «Сказ пра Івана Мележа» адбылося 10 лютага. Значную частку рэчаў для яе падаравала аддзелу краязнаўства малодшая дачка пісьменніка Ларыса Іванаўна. Наведнікі бібліятэкі змогуць убачыць фота вёскі Глінішча Хойніцкага раёна, дзе нарадзіўся Іван Паўлавіч, здымкі яго родных і блізкіх. Паказаны і пісьмы, якія напісала тады яшчэ маленькая старэйшая дачка пісьменніка Людміла свайму бацьку. І. Мележ атрымаў цяжкае раненне на фронце, і, каб паправіць здароўе, ён часта выязджаў да мора на лячэнне. Разлуку цяжка пераносілі і сям'я, і сам пісьменнік, таму не дзіўна, што пісьмы напоўненыя цеплынёй і пяшчотай.

Нельга не звярнуць увагу на заліковую кніжку студэнта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта І. Мележа, у якой усе адзнакі толькі выдатныя. Нататнік, прывітальны адрас з аўтографамі беларускіх пісьменнікаў, друкарская машынка, з якой Мележ не расставіўся нават пад час паездак на курорты, – усё гэта цяпер можна ўбачыць у краязнаўчым адзеле Гомельскай абласной бібліятэкі.

Экспазіцыя «Жыццёвыя плыні Шамякіна» з'явілася крыху пазней, 25 лютага. Як і ў выпадку з І. Мележам, большасць рэчаў падаравала музею

Адкрыццё экспазіцыі «Жыццёвыя плыні Шамякіна»

дачка пісьменніка Алеся Іванаўна. Сярод іх – фота з роднай вёскі пісьменніка Карма (Добрушскі раён) і нататнік з творчай лабараторыяй напісання гістарычнага рамана «Петраград – Брэст», выданні твораў Івана Пятровіча на розных мовах, у тым ліку на кітайскай. Важнае месца займаюць асабістыя рэчы пісьменніка, яны быццам захоўваюць часцінку яго душы, а нарочны гадзіннік Шамякіна нават і цяпер адлічвае час.

На адкрыцці экспазіцыяў прысутнічалі старшыня праўлення Гомельскага аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Гаўрыловіч, загадчык кафедры беларускай мовы і літаратуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ф. Скарыны прафесар Іван Штэйнер, пісьменнік і драматург Васіль Ткачоў, журналіст газеты «Гомельская праўда» Тамара Кручэнка, спецыяліст Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы,

культуры і па справах моладзі Гомельскага аблвыканкама Таццяна Забіяка, а таксама пляменнік І. Шамякіна Міхаіл Калінін. Пад час свайх выступленняў госці дзяліліся ўспамінамі аб нашых земляках, адзначалі іх значны ўнёсак у развіццё беларускай літаратуры. Гучалі вершы ў гонар пісьменнікаў і аб іх творчасці, выкарыстоўваліся архіўныя відэаматэрыялы.

Літаратурны музей аддзела краязнаўства Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі развіваецца і дапаўняецца новымі матэрыяламі. Да самай першай экспазіцыі, прысвечанай Івану Навуменку, цяпер далучаны дзве новыя. У планах – стварэнне экспазіцыі ў гонар Андрэя Макаёнка, каб усе чатыры народныя пісьменнікі з Гомельшчыны былі ўшанаваныя ў сценах абласной бібліятэкі.

Мікалай СКІНЦІЯН, бібліятэкар аддзела краязнаўства Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі

Наведнікі бібліятэкі знаёмяцца з экспазіцыяй, прысвечанай І. Мележу

Зорка над некалькімі кантынентамі

Да 270-годдзя з дня нараджэння Тадэвуша Касцюшкі ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь адкрылася выстаўка «Пад зоркай Касцюшкі», дзе прадстаўленыя выданні з фондаў аддзела старадрукаў і рэдкіх выданняў. На экспазіцыі змешчаныя кнігі, выдадзеныя ў канцы XIX – пачатку XXI ст. Многія асобнікі, што экспануюцца, сёння з'яўляюцца бібліяграфічнай рэдкасцю.

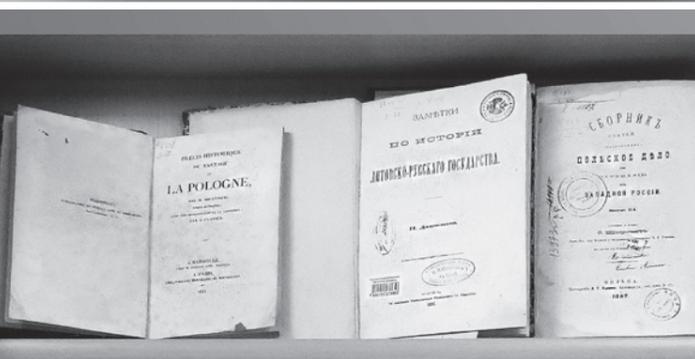
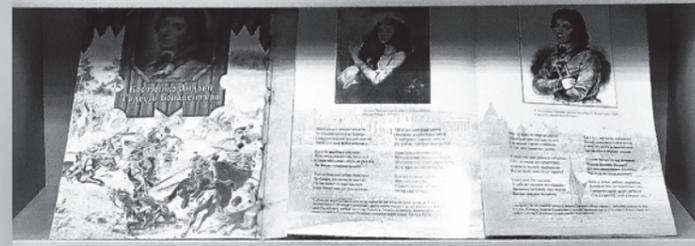
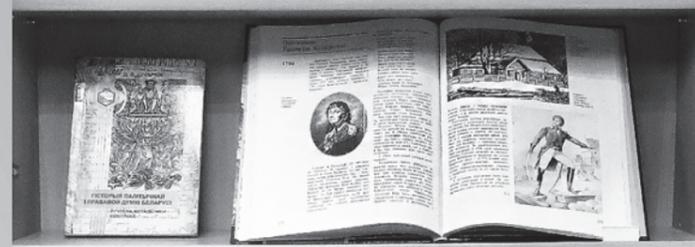
Андрэю Тадэвушу Банавентуру Касцюшку (1746 – 1817) было наканавана лёсам стаць нацыянальным героем не толькі Беларусі, але і Польшчы, Францыі, ЗША. Не толькі беларусы ўшаноўваюць памяць пра Т. Касцюшку. Помнікі нашаму суайчынніку ёсць у Кракаве, Лодзі (Польшча), Вашынгтоне, Чыкага, Мілуокі, Кліўлендзе (ЗША), Салюры (Швейцарыя). Яго імя носіць самая высокая гара Аўстраліі, адна з акраўгаў штата Індыяна, горад у штаце Місісіпі, востраў на Алясцы (ЗША).

Рэтраспектыва выстаўкі «Пад зоркай Касцюшкі» дае магчымасць прасачыць жыццёвы шлях чалавека-легенды, які валодаў дзяржаўным і вайсковым талентам, быў кіраўніком паўстання 1794 года. Сярод прадстаўленых матэрыялаў – праца С. Гарінава «Заточенне Ф. Касцюшкі в крепости (1794 – 1795 гг.)», выдадзеная ў 1912 годзе. Праз дзелавую перапіску, што змешчана ў асобніку, можна даведацца аб ажыццяўленні дастаўкі палоннага Т. Касцюшкі ў Санкт-Пецярбург, дзе ён быў зняволены ў Петрапаўлаўскай крэпасці. Так, дакументы сведчаць аб таёмным перамяшчэнні Т. Касцюшкі пад чужым прозвішчам – шляхціц Шуманскі, аб надзвычайных умовах аховы ды іншых падрабязнасцях.

Т. Касцюшка – асоба, адметная ў гісторыі. Значэнне яго вайсковай і палітычнай дзейнасці, уплыў на гістарычныя падзеі даследуюцца ў працах сучасных навукоўцаў. На выстаўцы прадстаўлены аўтарскія выданні, зборнікі навуковых працаў і публікацыі ў перыядычным друку. Матэрыялы экспазіцыі яшчэ раз сведчаць, што Т. Касцюшка застаўся ў сусветнай гісторыі неардынарнай асобай, якая прыцягвала ўвагу многіх пакаленняў у мінулым, а сёння цікавіць даследчыкаў, пісьменнікаў, мастакоў і тых, хто імкнецца глыбей ведаць нашу багатую спадчыну.

Святлана ПАЎЛАВІЦКАЯ, супрацоўнік аддзела старадрукаў і рэдкіх выданняў Прэзідэнцкай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь

Да 270-годдзя з дня нараджэння Тадэвуша Касцюшкі

(Заканчэнне.
Пачатак на стар. 2)

Усяго ў пачатковых школах роднай мове вучылася 10 тысяч дзяцей. Да гэтага ліку трэба дадаць яшчэ каля тысячы вучняў трох ліцэяў – у Бельску-Падляшскім, Гайнаўцы і Міхалове. У 1960-я на Беластоцчыне існавалі 33 пачатковыя школы з беларускай мовай навучання, 139 школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы і згаданыя 3 беларускія ліцэі.

Варта таксама адзначыць вельмі істотны факт у гісторыі беларускамоўнай адукацыі ў Польшчы. З 1994 г. ва ўніверсітэце ў Беластоку пачалі вучобу першыя студэнты русістыкі з беларусістыкай, а з 2000 г. – кандыдаты на беларускіх філалагаў. Стварэнне беларускай філалогіі ў сталіцы беластоцкага рэгіёна было вельмі важнай падзеяй, бо дало магчымасць атрымаць вышэйшую адукацыю многім выпускнікам сярэдніх школ, усім тым, каму дарагія беларуская мова, літаратура, гісторыя і культура. Беласток – гэта натуральнае месца для існавання беларусазнаўства на вышэйшым узроўні. Кафедра беларускай філалогіі, як навучальна-навуковая структурная частка тамтэйшага ўніверсітэта, ужо больш за 20 гадоў працягвае сваю дзейнасць. Цяпер выходзіць з новай адукацыйнай прапановай – беларускай этнафілалогіяй, якая ўсім зацікаўленым дасць магчымасць паглыбленага вывучэння многіх культурных атрыбутаў беларускага этнасу на Беластоцчыне.

60 гадоў служэння беларушчыне

Акруговы музей у Беластоку, а пасля яны трапілі ў Сельскагаспадарчы музей у Цеханоўцы. На пачатку 1980-х узнікла ідэя пабудовы беларускага музея ў Гайнаўцы. Быў створаны Грамадскі камітэт пабудовы, старшынёй якога стаў К. Майсеня, тагачасны сакратар Галоўнага праўлення БГКТ. Дзякуючы яго актыўным і

татам польскага Сейма, многія гады дэпутатам ваяводскага сейміка) БГКТ не толькі захавала назапашаны шматгадовы вопыт і традыцыі, але сфармавала і новыя. Штогод праводзіцца 60 – 70 разнастайных беларускіх мерапрыемстваў, якія карыстаюцца вялікай запатрабаванасцю ў мясцовага людю. Самыя буйныя з

Вялікую цікавасць уяўляе штогадовы навуковы форум – міжнародная навуковая канферэнцыя «Шлях да ўзаемнасці», прысвечаны польска-беларускім моўным, літаратурным, гістарычным і культурным сувязям. Міжнародны фестываль нацыянальных культур «Культура без межаў» у Сямятычах скіра-

Беларускае грамадска-культурнае таварыства вядзе сваю дзейнасць у цесным супрацоўніцтве з мясцовымі гміннымі, гарадскімі, павятовымі і ваяводскімі самаўправамі, асяродкамі культуры, настаўнікамі беларускай мовы, дырэктарамі школ. Дзейнасць Таварыства ў галіне захавання і развіцця беларускай культуры падтрымліваецца фінансавай дапамогай Міністэрства ўнутраных спраў (якое курыруе дзейнасць нацыянальных меншасцяў) і адміністрацыяй Падляскага ваяводства. Праз дзесяцігоддзі дзейнасці БГКТ атрымлівае рознага кшталту дапамогу з боку Рэспублікі Беларусь, Пасольства і Генеральнага консульства Рэспублікі Беларусь у Беластоку, Культурнага цэнтру Беларусі ў Варшаве. Сёння Таварыства мае сталыя сувязі са шматлікімі ўстановамі культуры і дзясяткамі калектываў з Беларусі.

Але ж галоўнае багацце Таварыства – гэта людзі, адданыя беларушчыне на ўсё жыццё. Шматгадовы сакратар таварыства Валянціна Ласкевіч, нядаўні намеснік старшыні і шматгадовы прыхільнік таварыства Васіль Сегень, легенда беларускай адукацыі на Беластоцчыне Тамара Русачык, носьбіты аматарскай творчасці маці і дачка Люба Гаўрылюк і Ала Дубец-Каменская, Юрка Астапчук, Гражына Валкавыцкая-Тамашук і шмат-шмат іншых.

Менавіта іх вельмі цёпла віталі ў час урачыстага ўзнагароджвання высокімі дзяржаўнымі ўзнагародамі Прэзідэнтаў Рэспублікі Польшчы і Рэспублікі Беларусь, міністэрстваў і ведамстваў нашых краінаў. А само БГКТ было адзначанае найвышэйшай узнагародай Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны Польшчы – медалём «Заслужаны культуры GLORIA ARTIS».

Таварыства таксама было адзначанае і Ганаровай граматай БФК за захаванне беларускасці і ўмацаванне братэрскай сувязі з нашай агульнай Маці-Радзімай Беларуссю.

А на наступны дзень урачыстасцяў у запоўненай зале Беластоцкай філармоніі адбыўся чарговы, ужо 23, цэнтральны аглядавы конкурс Агульнапольскага фестывалю «Беларуская песня – 2016». Яго вынікі сведчаць аб тым, што беларуская песня годна жыве ў Польшчы.

Тадэуш
СТРУЖЭЦКІ,
намеснік старшыні БФК,
член журы конкурсу

Урачыстае пасяджэнне з нагоды 60-годдзя Таварыства

разважным ініцыятывам, вялікай ангажаванасці актыўна і дзейснай дапамозе ўладаў Рэспублікі Беларусь, на пачатку 2000-х гг. пабудова была амаль поўнаасцю закончаная. У новым аб'екце пачаў дзейнасць «Беларускі музей і асяро-

іх – агульнапольскі фестываль «Беларуская песня», святы беларускай культуры ў Беластоку, беларускае «Купалле» ў Белавежы ды іншыя – праводзіцца ўжо больш 40 гадоў і заўсёды збіраюць сотні выканаўцаў і тысячы ўдзячных глядачоў

ваны на тое, каб паказаць вялікае багацце беларускай культуры на міжнацыянальным фоне. Вялікім зацікаўленнем карыстаецца новая ініцыятыва Таварыства – эстрадны конкурс «Пявучыя сем'і». Сёлета пройдзе яго трэці выпуск. Мэта мерапрыемства – яднаць многія пакаленні ў любові да роднай беларускай песні.

Гэныя ў цеснай сувязі з Таварыствам працуюць каля 60-і аматарскіх калектываў. Многія з іх, напрыклад, хоры «Крыніца», «Каласкі», «Васілёчкі», «Куранты», ансамблі «Прымакі», «Маланка», «Цаглінкі», «Знічкі», «Жэмэрва», не толькі пастаянныя ўдзельнікі фестывалю і святаў у Польшчы, але і частыя госці ў Беларусі. Вельмі важна, што на Беластоцчыне захавалася фальклорнае і традыцыйнае народнае мастацтва, ня мала цікавых аўтэнтчных выканаўцаў, а іх традыцыі працягвае моладзь.

Неабходна таксама адзначыць надзвычай плённую і рознабаковую дзейнасць БГКТ па прадстаўленні культуры Беларусі на Беластоцчыне. Больш за 500 найлепшых творчых калектываў – прафесійных і аматарскіх – радалі сваім мастацтвам шматлікіх удзячных слухачоў і глядачоў.

Выступленне хору «Загадка» з Супрасля на фестывалі «Беларуская песня – 2016»

Цягам некалькіх дзесяцігоддзяў БГКТ займалася таксама музейнай справай. Вялікім энтузіястам, ініцыятарам і рэалізатарам ідэі музея быў Канстанцін Майсеня. Яшчэ першы з'езд Таварыства прыняў адпаведную пастанову; у 1966 г. беларускі музей адкрыўся ў Белавежы, ён выклікаў вялікую цікавасць. Толькі ў 1970 г. яго наведала 14,5 тыс. людзей, у тым ліку 2 500 замежных турыстаў. Аднак у 1972 г. Таварыства было вымушанае музей закрыць. Усе экспанаты былі перавезеныя ў

дак беларускай культуры», які цяпер кіруецца аднайменным аб'яднаннем.

За гады дзейнасці БГКТ адбылося шмат важных падзеяў, акрамя дасягненняў былі і страты, шматлікія выпрабаванні, але яно захавала галоўнае – свае стратэгічныя накірункі, свой шматлікі актыў і сваіх прыхільнікаў. Ужо 23 гады Таварыства ўзначальвае апантаны і адданы беларускай справе Янка Сычэўскі. Менавіта дзякуючы яго досведу і аўтарытэту (неабходна нагадаць, што спадар Сычэўскі быў дэпу-

і слухачоў. Культурную актыўнасць Таварыства дапаўняюць многія мерапрыемствы, накіраваныя ў бок дзяцей і моладзі. Звыш 40 гадоў запар праводзіцца дэкламатарскі конкурс «Роднае слова», конкурс дэкламатарскіх і тэатральных формаў «Сцэнічнае слова», конкурс «Беларуская песня» для школьнікаў. У многіх вёсках і мястэчках на Беластоцчыне штогод праводзіцца беларускія народныя фестывалі, дажыткі і іншыя святы беларускага каляндарна-абрадавага цыкла.

У студзені ксёндз Чэслаў Курэчка з Верхнядзвіншчыны, пробашч парафіі Найсвяцейшай Тройцы ў вёсцы Росіца, стаў лаўрэатам прэміі Прэзідэнта Беларусі «За духоўнае адраджэнне». Але айца Чэслава ведаюць не толькі па яго духоўна-асветніцкай дзейнасці: у Росіцы і ваколіцах, а цяпер ужо і далёка за межамі вёскі ён вядомы сваімі кветкамі.

– Я заўсёды любіў кветкі, – успамінае святар. – Гэта мне перадалося ад маці. Яна вырошчвала іх шмат у нашым гародчыку: флэксы, вярціні, гартэнзіі, касмеі. Я заўсёды маці дапамагаў. Старэйшы брат любіў больш каля бацькі круціцца, яго вабіла жалеззе рознае, я ж больш любіў прыроду, кветкі. І сярод усіх кветак мне найбольш падабаліся цюльпаны.

У дзяцінстве, калі бачыў, што ў некага яны цвітуць, то думаў: якія ж яны шчаслівыя! Калі ўжо вучыўся ў Даўгаўпілсе на кухара, то, убачыўшы на рынку цюльпаны, мог часамі назіраць, любавачца імі, асабліва калі бачыў іх у продажы зімой – тады мне здавалася гэта проста чудам, што вось пасярод зімы яны цвітуць!

Убачыўшы восенню на рынку цыбулькі цюльпанаў, канечне ж, набыў іх. Праўда, толькі тры, бо на большае не хапіла – жыла наша сям'я небагата, лішніх грошай не было, ды і стыпендыі пад час вучобы не было. Пасадзіў я іх у матчыным гародчыку і так чакаў вясны! Бацька, праўда, дакараў: маўляў, што ж ты, сын, грошы так патраціў неразумна. А мне, здаецца, не было большага шчасця! – кажа айцец Чэслаў. – Калі пайшоў працаваць і ў мяне з'явіліся свае грошы – тады

Цюльпаны ад айца Чэслава

За радаснай працай

купіў аж 50 цыбулек цюльпанаў, чырвоных і чорных. Ох, якая ж гэта была прыгажосць! Словамі не перадаць!

І ўжо некалькі гадоў жанчыны з росіцкай парафіі на пачатку вясны атрымліваюць ад айца Чэслава ў падарунак цюльпаны.

– У мяне ў сакавіку заўсёды цвітуць цюльпаны – асабліва я стаў прытыкаваць гэта ў Росіцы, каб мець магчымасць павіншаваць маіх парафіянак з надыходам вясны. Мае парафіянікі моляцца за мяне і ўсяляк мне дапамагаюць, я заўсёды магу на іх разлічваць. І ў сваю чаргу я хачу падзяліцца з імі сваёй радасцю – гэтымі кветкамі, – кажа святар.

Па бліжэйшых вулачках вёскі айцец Чэслаў разносіць кветкі па хатах сам, дзе далей – паш-

тальён заносіць іх разам з газетамі.

– Якія людзі тады шчаслівыя, як атрымліваюць у падарунак цюльпаны. Бабулькі плачуць – кажуць, мы сядзім тут, састарэлыя, нікому не патрэбныя, а айцец Чэслаў памятае пра нас. І я ад радасці з імі плачу, – дзеліцца святар.

Але ёсць далёкія вёскі, куды, каб падараваць кветкі, святар сам едзе. У першую чаргу едзе ён да жанчынаў – сведкаў росіцкай трагедыі. Іх застаецца ўсё менш і менш, і тым больш хочацца не ўпусціць гэтага моманту, каб па-

спець яшчэ раз нагадаць ім, што яны не забытыя, пра іх памятаюць.

Сёлета адной з першых айцец Чэслаў наведваў Юлію Бабок у вёсцы Крывасельцы за чатыры кіламетры ад Росіцы. Пад час жahlівай росіцкай трагедыі 1943 года, калі карнікі жыўцом спалілі некалькі сотняў мясцовых жыхароў, Юля некалькі дзён разам з маці і братамі правяла ў настлым росіцкім касцёле. Ёй пашанцавала выжыць, прайшоўшы пекла на зямлі ў чатырох канцлагерах, і пашанцавала вярнуцца на родную зямлю, палітую крывёю росіцкіх мучнікаў. Юлія радуецца і прыходу

святара ў хату, і кветкам. І зноў, і зноў распавядае аб тым, што тады ёй давалося перажыць...

– Я адразу, як толькі прыехаў у Росіцу, купіў 1 528 чырвоных цюльпанаў і пасадзіў іх каля касцёла. Гэта даніна памяці тым, хто нявінна загінуў вайною. Менавіта столькі людзей было спалена фашыстамі ў Росіцы і наваколлі. Але сёння Росіца – гэта месца не жалобы, а жыцця і радасці. Цяпер мая дзіцячая мара здзейснілася – у Росіцы так шмат цюльпанаў. Яны цвітуць усюды і радуецца вока, – распавядае айцец Чэслаў. А ў многіх пілігрымаў, якія прыежджаюць у Росіцу, склалася добрая традыцыя – прывозіць з паломніцтва кветкі, вырашчаныя айцом Чэславам, як напамін пра гэтае святое месца.

Паводле інфармацыі
www.catholic.by
і www.catholicnews.by

Юлія Бабок і айцец Чэслаў

Уласкі (Св. Уласій)

Калісь баба наша казала: «Два празнікі ў гаду...» Ета Юрый-Ягорый і ходзя на маслянай нядзелі – Уласкі... дак дужа ўрэдны ён. «Дзетачкі, нічога ня дзелайця, прагуляйця тэй дзень і скаромных слоў, нябыльных не гаварыця. Ета вялікі празнік... адна мінута, і ўсё спорця».

І ў пост ён на якойся нядзелі ходзя – ці Ласкі, ці Уласкі – баба казала: «Нікалі ня дзелайця! Прагуляйця тэй дзень, вам

Бог здароўя дасць, а то прадзелаеця, а тады прахварэіця ў такі дзень». Дац нічога нельзя, ён дужа ўрэдзен для скаціны. Як ужо Калядцы праходзяць: «Баб, калі Уласкі?» – «Я тады вам скажу». І на Уласкі яна ўсё бліны. Учыня бяліноў, матка будзя казачка: «Чота-ты сёння бліны?» Дац яна і гаворыць: «Уласкі. Дац нада на Уласкі бліноў печ, тады – авечкам». Панясе авечкам. «Панясу авечкам». А мы ўжо: «Баб, мы панясом!» І ў нас быў сіротка – баранчык. Баба: «Перва сіраціне той дайця». Учыня на заквасцы, яны такія пушныя, у нас скавародачка такая была,

і блінок спячэ: «Наце авечкам дайця». А ці баба бача, мы аддадзім тому сіраціну. Яна трох акаціла, дзве авечкі, матка: «А еты ўжо выкінім яго». Беленькі, а авечкі чорныя былі. Дац баба і кажа: «Ай, Польшка, не нада». А яна: «А будзім вазіцца з ім шчэ, з етым ягнёнкам! Выкінім, ён самы меньшы». А мы плачыма. Ён шчэ мокры. Яна: «Во, выкінім яго, не жалка. А тыя авечкі ніхай каля етай, а етага выкінім». І панясла і выкінула. Мы плачым слязамы: «Ідзіця, я ўнясу – матка будзя ругаць, ідзіця вазміця скарэй!» Прышлі, а ён ужо... Зімой акацілась, халодна, дак мы за тога ягнёнчак да дамоў. Прышлі, у трыпкі ўварціці, на печы. Баба: «У цёплая ўварціця». І ён, то ж на марозчыку паляжаў, а матка то тое дзелае, то тоя, і ён ачуніў. Матка ўжо агледзіла, матка пашла на работу, пойдзе, а мы яго, баба: «Давайця паіця!» І прыўчыла баба яго з блюдця, у блюдця вал'е малачка кароўскага, і ён п'е. І вырастцілі тога барана – Божа мой! Дац мы яго – сіротка. Кінулі к авечкам, но авечка яго не прыняла, дак мы яго сіроткай звалі. Дац мы етага бліна, возьмем, гаворым: «Ну, етыя з маткай!» Блін аддадзіма. – «Ну, усім вы падавалі?» – «Усім, баб».

Саракі

Назваецца – саракі, такія вот пцічкі і з цеста. Ета матка дзелала. Цеста здзе-

лаец з пшанічнае мукі. Тады ж прасты памол быў, не так як сперва белая мука, дак яны іх учыняць і пякуць: як вутачкі, як цыпляткі, і ножкі дзелаюць ім. Паставяць на скавараду, адна к адной прытуляць і пякуць. Рэшэта такая, яны тоя рэшэта напякуць. Прыходзяць дзеці чужыя, суседзі, матка ім дае, бярэ па жмене-па дзве і дае, і самы ядзіма. І хадзілі етыя з Верашчак, з Неглюбкі – расіяні, дак матка і тым ужо. Баба і бульбы дасць, і зярня па жмені дасць на Соракі, і етых піражкоў дасць. Курям давалі соракі. Баба выдзя разлом і карові дасць, і авечкам, курям, штоб, гаворыць, няслі па сорак яец у дзень. Ці яны будуць несць?

Ляксеі (Алексій, 30 сакавіка)

К Ляксеям, усё баба наша казала, кросны ткаць... Матка гаворыць: «Шчэ да Вялікадня патком кросны». Баба гаворыць: «Нада да Аляксея кросны паткаць. Усё, гаворыць, мая баба казала: «Да Аляксея кросны паткаць. Аляксею сарочку саткаць».

Запісаў
Генадзь ЛАПАЦІН

Загартаваны Слуцкаю зямлёй

Чалавек з'яўляецца на свет дзеля таго, каб пакінуць значны след на зямлі сваімі памкненнямі, талентам, каб дарыць іншым людзям святло і цеплыню сваго сэрца, свайёй душы. Менавіта такім было жыццёвае крэда вядомага беларускага празаіка, паэта, драматурга, нарысіста, перакладчыка Паўла Місько, якому сёлета 14 сакавіка споўнілася 65 гадоў з дня нараджэння.

На вечарыне, прысвечанай памяці пісьменніка, што адбылася ў дзень яго нараджэння ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча, было даволі шматлюдна. Яшчэ да пачатку імпрэзы можна было ўбачыць, як Анатоль Вярцінскі, Кастусь Цвірка, Міхась Кенька, Генік Лойка ды іншыя прадстаўнікі творчай інтэлігенцыі знаёміліся з выстаўленымі ў фая музэя кнігамі П. Місько, яго ўзнагародамі ды іншымі матэрыяламі, звязанымі з яго жыццём і творчасцю.

Вечарыну пад назвай «Дрэва жыцця Паўла Місько» адкрыла і вяла супрацоўніца Му-

зея гісторыі беларускай літаратуры Вольга Шаўчэнка. На вялікім экране дэманстраваліся фотаздымкі Паўла Андрэевіча і яго сям'і. Першай расказала пра знаёмства з пісьменнікам і прачытала яго вершы кіраўнік тэатра аднаго акцёра «Зьніч» Галіна Дзягілева. Літаратуразнаўца М. Кенька распавёў, што ўпершыню пазнаёміўся з П. Місько ў выдавецтве «Юнацтва», куды пісьменнік прынёс свой прыгодніцкі твор «Грот афаліны». Паэт А. Вярцінскі ведаў творцу яшчэ з далёкіх ужо студэнцкіх 50-х гадоў, калі яны вучыліся ў Белдзяржуніверсітэце. З вя-

лікай цеплынёю ён прыгадаў сумесныя гады вучобы і пра-чытаў некалькі твораў з кнігі вершаў Паўла Андрэевіча «Ружовыя ліўні», а таксама перадаў віншаванні ўдзельнікам вечарыны ад народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча. З вялікай увагай слухалі прысутныя ўспаміны пра П. Місько яго сябра і аднагодка мастака Івана Пратасені, які нарадзіўся ў той жа вёсцы Старцавічы (цяпер Знамя) Слуцкага раёна.

Вечарыну аздобіла вядомая спявачка, ураджэнка Слуцчыны Наталля Матыліцкая, якая выканала некалькі народных песень. Парадавалі прысутных спевамі і ўдзельнікі гурта «Кудмень». Вядома, што П. Місько вельмі любіў слухаць і сам прыгожа спяваў беларускія песні.

Усхвалявана, з вялікаю любоўю расказвала пра бацьку дачка П. Місько Марына Сідаровіч, супрацоўніца газеты «Звязда». Яна расказала, што бацька вельмі любіў дзяцей, ім ён прысвяціў шэраг цікавых твораў, напрыклад, «Прыгоды Бульбаў», «Грот афаліны», «Эрпіды на планеце Зямля», «Прыйдзі, дзень-залацень!». Для свайго ўнука Тамаша ён напісаў некалькі калыханак. Наогул жа дзяцей пісьменнік лічыў самымі ўдзячнымі чытачамі.

Марына Паўлаўна спынілася таксама і на буйных творах свайго бацькі: раманах «Мора Герадота», «Градабой», «Хлопцы, чые вы будзеце...». Даследчыкі творчасці П. Місько сцвярджаюць, што яго проза – скарбніца беларус-

кай народнай мовы, у ёй шмат прымавак, прыказак, паданняў. Марына Паўлаўна адзначыла, што ў жыцці бацькі было нямала выпрабаванняў: смерць жонкі ў 1991 годзе і страта ўсіх набыткаў у 1992 годзе, калі «згарэлі» заробленыя цяжкай пісьменніцкай працай грашовыя зберажэнні. Перажыць усе страты дапамагла родная зямля. У гэтым праявіўся сапраўдны мужны характар беларускага селяніна: ён не зламаўся, не кінуўся ні ў п'янку, ні ў гулі. Наогул, П. Місько ўмеў рабіць усю вясковую работу, не толькі мужчынскую, але нават і некаторую жаночую: плёў кашы, мог

прасці, звязаць вераўчаныя лапці.

Пісьменнік меў адкрыты і добры характар, па чутцё гумару, напісаў шмат сатырычных твораў, выдаў некалькі зборнікаў: «Чэрці ў коміне», «Дзівак-чалавек», «Развітальная гасцёрка» і інш. Праявіў сябе як драматург (п'есы «Ліха крадзецца ціха», «Канфлікт мясцовага значэння») і перакладчык (найвялікшы перакладзены твор – «Мёртвыя душы» М. Гоголя). На вечарыне прысутнічалі таксама сын пісьменніка Віктар, унучка Яніна – дачка Марыны Паўлаўны.

Марына Паўлаўна, Іван Пратасеня і Яня, унучка Паўла Місько

Трэба адзначыць, што таленавіты пісьменнік меў на ўсё свой погляд, не рабалецтваваў перад вышэйшымі чынамі, быў сціплым, адмаўляўся ад пасадаў, таму і не меў высокіх званняў і рэгалій. Але найвышэйшай узнагародай пісьменніку была і застаецца чытацкая любоў і ўдзячнасць. Варта, каб землякі парупіліся назваць школу ў Слуцку, якую скончыў пісьменнік, яго імем. А чаму б не назваць і мем П. Місько вуліцу ў вёсцы Знамя, дзе ён нарадзіўся і вырас? Думаецца, што пісьменнік і грамадзянін Павел Місько гэта заслужыў.

Лявон ЦЕЛЕШ, г. Дзяржынск

Прысвячаецца памяці пісьменніка Паўла Місько

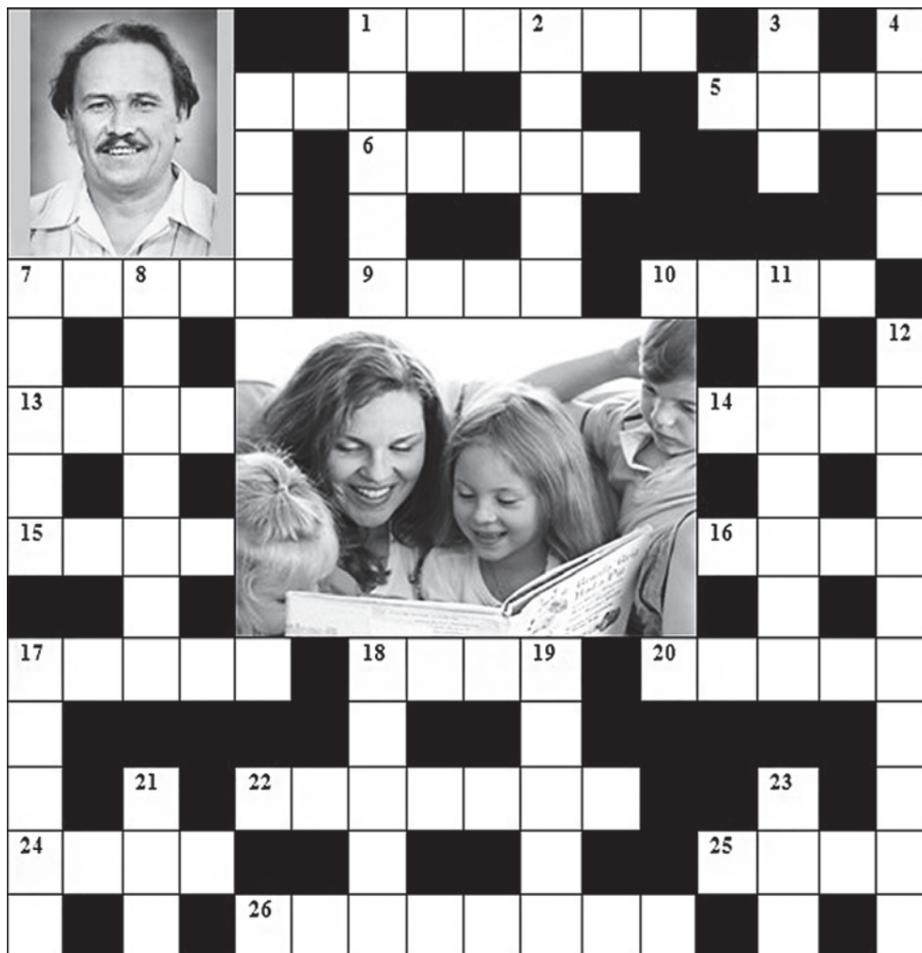
Уздоўж

1. Праходныя варотцы, веснічкі.
5. Афрыканская антылопа. 6. Аўдоцця (14 сакавіка) пагодна – усё ... прыгодна (прык.). 7. Горад на Міншчыне, непадалёк якога 85 гадоў таму 14 сакавіка нарадзіўся вядомы беларускі пісьменнік Павел Місько. 8. Гранічная норма. 10. «... крадзецца ціха». П'еса П. Місько (1976). 11. «Мёртвыя ...». Паэма М. Гоголя, якую П. Місько пераклаў на беларускую мову. 14. «... Герадота». Раман П. Місько, прысвечаны барацьбе партызанаў Палесся супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў. 15. «Памажы, ..., нам вясну гукаці». З вяснянкі. 16. Шчыпковы музычны інструмент. 17. «... стала чыстым і высокім // І пяюць вясёлыя шпакі». З верша П. Панчанкі «Сакавік». 18. «Пакуль зямлю мілуе ...». Раман у вершах П. Місько. 19. Калі ... прыляцеў да 14 сакавіка – быць лету мокраму, а снег рана сыйдзе (прыкм.). 21. Раздзел тэксту, рубрыкі. 23. Той, хто збірае грыбы; П. Місько быў заўзятым 25. Даўга-ногая птушка, якая жыве ў цёплых краінах. 26. Прадукт творчай працы. 27. Змест радыё- і тэлеперадачы.

Упоперак

1. «Сорак пакутнікаў. Хмурае ранне. // ... вярнуўся на Звеставанне». З верша В. Гардзэя «Сорак саракі». 2. «... сапра-на. Жаночы голас. 3. «Ажыўі ..., і поле, // У бярозах сок журчыць, // Вясна ідзе паволі, // А сакавік бяжыць». З верша Л. Воранавай «Сакавік». 4. «На зачараваным востраве, або Баба-Яга – Залатая ...». Сатырычная апавесць П. Місько. 5. «... афаліны». Цікавая апавесць П. Місько для дзяцей, дзе распавядаецца пра сяброўства дэльфіна з чалавекам. 8. Прыбор для штучнага асвятлення. 9. «Вясельны ...», «Чэрці ў коміне», «Дзівак-чалавек»: зборнікі сатыры і гумару П. Місько. 12. Насценны бязворсавы дыван ці абівачная тканіна, якія маюць сюжэтны ці пейзажны малюнак, выкананы ўручную (састар.). 13. «... – гэ-та навіны, якія не старэюць». Э. Паўнд. 18. Лідзія Прозвішча беларускай пісьменніцы, літаратуразнаўцы, якая аналізавала творчасць П. Місько. 19. Тое, што і камлыга. 20. ... корміць розум (прык.). 22. Штотыднёвік, у якім П. Місько працаваў загадчыкам аддзела культуры (абрэв). 24. Лік, які ў мас-тацкім плане сімвалізуе ідэю сіметрыі.

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Сакавік

1 – Ландарскі Роберт Яфімавіч (1936, Гомель), жывапісец, аўтар пейзажаў, сюжэтна-тэматычных твораў, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

1 – Літаратурны музей Максіма Багдановіча (Мінск; 1981), філіял Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры – 35 гадоў з часу стварэння.

1 – Марчанка Леанід Максімавіч (1941, Бабруйск – 1996), графік, творы якога ўпрыгожваюць Нацыянальны мастацкі музей Рэспублікі Беларусь, Трацякоўскую галерэю ў Маскве, Музей сучаснага мастацтва ў Кельне (Германія) і іншыя ўстановы Беларусі і замежжа, уладальнік прэміяў і дыпламаў Саюза мастакоў СССР – 75 гадоў з дня нараджэння.

2 – Соркіна Іна Валер’еўна (1971, Гродна), вучоны-гісторык, якая вывучае ролю мястэчак у культурным развіцці Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст., гісторыю беларускай культуры, гісторыю Гродзеншчыны – 45 гадоў з дня нараджэння.

3 – Вальнец Мікалай Іванавіч (1921, Слуцкі р-н – 2003), жывапісец, майстар пейзажа, адзін з лепшых партрэтаў Беларусі, стваральнік галерэі партрэтаў Герояў Савецкага Саюза, вядомых дзеячаў культуры, узнагароджаны ордэнам Айчынай вайны, сямю медалямі – 95 гадоў з дня нараджэння.

3 – Смольскі Рычард Баляслававіч (1946, Ліда), мастацтвазнаўца, тэатразнаўца, крытык, педагог, заслужаны дзеяч культуры Беларусі, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (1999) – 70 гадоў з дня нараджэння.

4 – Крэнь Платон Андрэевіч (1896, Баранавіцкі р-н – 1962), паэт, мемуарыст, публіцыст, удзельнік Першай сусветнай і грамадзянскай войнаў – 120 гадоў з дня нараджэння.

5 – Александровіч Станіслаў (1931, Вільня), гісторык, аўтар працаў па гісторыі мястэчак, рамяства, гандлю ў Беларусі і Літве XVI – XVII стст. – 85 гадоў з дня нараджэння.

5 – Карніловіч Эдуард Аляксандравіч (1936, Талачынскі р-н), вучоны-гісторык, даследчык палітычнай гісторыі, гісторыі айчынай і замежнай палітычнай думкі, біяграфій беларускіх палітычных дзеячаў XX ст. – 80 гадоў з дня нараджэння.

5 – Май Рышард Антонавіч (1936, Клецкі р-н), мастак, працы якога знаходзяцца ў дзяржаўных музеях і прыватных калекцыях Беларусі, ЗША, Германіі, Францыі, Польшчы і іншых краінаў, заснавальнік і кіраўнік дзіцячай мастацкай студыі Цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі «АРТ» г. Мінска – 80 гадоў з дня нараджэння.

6 – Коўтун Валянціна Міхайлаўна (1946, Рэчыцкі р-н – 2011), пісьменніца, крытык, даследчыца пытанняў фальклору ў сучаснай беларускай паэзіі, праблемаў перакладаў з рускай і ўкраінскай моваў, лаўрэат Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1986) – 70 гадоў з дня нараджэння.

Сябры!

Наступны нумар «Краязнаўчай газеты» выйдзе 8 красавіка. Да сустрэчы ў наступным месяцы!

Дзе варта пабываць

Гуканне вясны

– самае жыццярэаднае і кранальнае беларускае свята. Гэта абрад, дзе няма дакладнага плана дзеяння, а галоўнае – спаваць і радавацца жыццю.

Беларускі музей народнай архітэктуры і побыту запрашае **2 красавіка з 12.00 да 16.00 на тэрыторыю музея, дзе разам заклічам вясну**. Стаміўся ад зімы? Сумуеш па цёплых дзянёчках? Гукай вясну разам з Беларускай скансэннам! Адчуй і зразумей традыцыйную культуру!

Для Вас у гэты дзень: спальванне кола на рацэ; выстаўка «Памажы, Божа, вясну гукаць!» (яна пройдзе ў капліцы, будучы выстаўлены фэратрон з іконай Дабравешчанна XIX ст., традыцыйныя беларускія ручнікі-набожнікі з калекцыі музея); конкурс на найлепшую самаробную птушку «Жавароначкі, прыляціце – 2016»; гукальныя спевы, веснавыя карагоды; майстар-класы па вырабе птушак з саломы, паперы і цеста; народныя гульні ды танцы. Запланаваны таксама частаванне і экскурсіі ў помніках ад жыхароў музейнай вёскі. А самых актыўных удзельнікаў свята чакаюць прызы!

Нагадаем, што экспазіцыя музея працуе з 10.00 да 19.00, каса – з 11.00 да 18.30. Кошт квіткоў: 80 000 руб. – дарослыя, 40 000 – школьнікі, 60 000 – студэнты; 200 000 – сямейны квіток (2 дарослыя + 2 дзіцячыя), дзеці дашкольнага ўзросту – бясплатна.

За дадатковую плату прапануем традыцыйныя беларускія стравы ў карчме і кропках харчавання, сувеніры ад народных майстроў, катанне на верталёце і на конях.

Шаноўныя наведнікі, калі ласка, паклапаціцеся пра абутак і вопратку згодна з умовамі надвор’я.

І прыезджайце не толькі на свята – музей знаходзіцца за 4 км ад МКАД (за аўтарынкам «Малінаўка» непадалёк в. Азярцо).

Паводле інфармацыі арганізатараў

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НЯСВІЖ – горад, цэнтр Нясвіжскага раёна, непадалёк вытокаў р. Ушы, на балтыйска-чарнаморскім водападзеле. За 112 км на ПдЗ ад Мінска, 14 км ад чыг. станцыі Гарадзея на лініі Мінск – Баранавічы. Аўтадарогамі злучаны з Баранавічамі, Клецкам, Навагрудкам.

Упершыню ўзгадваецца ў 1446 г. як уласнасць Сяляўкі, перададзеная вялікім князем ВКЛ Казімірам М. Неміровічу. Раней гісторыкі памылкова вызначалі год першага ўзгадвання Нясвіжа як 1223 г. (магчыма першая ўскосная згадка паселішча звязаная з удзелам князя Юрыя Нясвіжскага ў бітве на Калшы, верагодна, яго нашчадкамі былі нясвіжскія князі Грыгорый і Іван, згаданыя ў 1388 г.; дакладнае паходжанне і радавод гэтых князёў, як і напэўнае дачыненне гэтых князёў да

Нясвіжа, не высветленыя). З 1492 г. уласнасць маршалка ВКЛ П.Я. Мантыгірдавіча, з 1523 г. – Радзівілаў. У 1533 г. на месцы гарадзішча быў пабудаваны драўляны Нясвіжскі замак. У 1547 г. з атрыманнем М. Радзівілам Чорным княжацкага тытула горад стаў цэнтрам Нясвіжскага княства.

У сярэдзіне XVI ст. у Нясвіжы дзейнічаў кальвінскі збор, заснаваная друкарня для выпуску пратэстанцкай літаратуры, дзе друкаваў беларускія кнігі Сымон Будны. Імёны дзеячаў гэтага часу, якія жылі тут апроч названага, набылі шырокую вядомасць: Лаўрэнцій Крышкоўскі, Мацей Кавячынскі, Саламон Рысінскі, Даніэл Набароўскі ды інш. пісьменнікі, паэты, філосафы. У канцы XVI ст. М.К. Радзівіл Сіротка ператварыў Нясвіж у буйны асяродак распаўсюджвання каталіцтва ў Беларусі, надаў гораду шматлікія прывілеі. Па яго ініцыятыве 23 красавіка 1586 г. Нясвіж атрымаў Магдэбургскае права і герб: шчыт, на адной палове якога палова чорнага арла (элемент герба Радзівілаў), на другой – 10 палосаў блакітнага, чырвонага і залатога колераў. Горад быў перабудаваны паводле заходне-еўрапейскіх прынцыпаў: прамавугольная планіроўка з дзвюма мураванымі брамамі на восі галоўнай вуліцы (пазней зробленыя яшчэ некалькі брамаў), у цэнтры –

Нясвіжская ратуша

прамавугольны рынковаы пляц з ратушай; горад быў умацаваны валам і ровам. Па фундацыях Радзівілаў у 1586 г. заснаваны езуіцкі калегіум, у 1591 г. – кляштар бенедыкцінак, у 1598 г. – кляштар бернардынцаў. У 1583 г. Радзівілы распачалі будаўніцтва замка. У 1586 г. Нясвіж стаў цэнтрам зямельнага ўладання Радзівілаў – Нясвіжскай ардынацыі з рысамі дзяржаўнай адзінкі ў Наваградскім ваяводстве.

(Працяг артыкула ў наступным нумары)

Нясвіжская замкавая вежа і касцёл Божага Цела

Газета зарэгістравана ў Міністэрстве інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 384 ад 08 мая 2014 г. Заснавальнікі: грамадскае аб’яднанне «Беларускі фонд культуры»; Гілеп Уладзімір Аляксандравіч.

Краязнаўчая газета

Індэкс індывідуальнай падпіскі – 63320
ведамаснай – 633202

Галоўны рэдактар – Уладзімір ГІЛЕП.

Намеснік галоўнага рэдактара
Уладзімір Пучынскі.

Рэдкалегія: Анатоль Бутэвіч, Навум Гальпяровіч, Вітольд Ермалёнак, Алякс Карлюкевіч, Людміла Кірухіна, Адам Мальдзіс, Сяргей Мітраховіч, Вячаслаў Рагойша, Павел Сапоцька, Віктар Скоробагатаў, Тадэўш Стружэцкі.

Наш адрас:
220029, г. Мінск,
вул. Траецкая
набярэжная, 6.
Тэл. 283 28 26.
Тэл./факс
334-42-03
E-mail: kraga@tut.by

3-за абмежаванасці сродкаў выданне безганарнае. Аўтарскія рукапісы не рэцензуюцца і не вяртаюцца. Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, імя і імя па бацьку, асноўнае месца працы, зваротны адрас. Меркаванні аўтараў могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. Пры перадруку спасылка на «Краязнаўчую газету» абавязковая.

Падпісана да друку:
24.03.2016
Газета надрукавана ў друкарні ТДА «Знаменне» (Мінск, вул. Каржанеўскага, 14). Ліцэнзія ЛП № 02330/85 ад 23.01.2014.
Заказ 189.
Тыраж 760 асобнікаў.